

“daleko do pomisli da u ime osвете okrvavi srpske ruke hrvatskom krvlju”, iako su njegove ocene o Hrvatima potvrdili događaji vezani za drugu Jugoslaviju, pa one “treba da postanu deo naše narodne mudrosti” (Krestić, 1999).

Mada mnogo ređe nego danas, u prošlosti se mogu pronaći slični stavovi. Krajem 19. veka se pisalo da su Hrvati “zaneseni divljom mržnjom prema svemu što je srpsko”, da je u Bosni prisutna “zastranjenost koja Hrvatima dopušta, da služe kao malj, kojim se tuče srpski narod”, da su “zaneseni neobuzdanim šovinizmom, koji pothranjuje misao o državnom pravu velike Hrvatske” (Delo, 1894). Prigovaralo se hrvatskom narodu što je uvek bio na strani Zapada za razliku od Srba, pa je gledao i na Rusiju i na pravoslavne Srbe “kao na jeretike, koji su mu tako isto mrski kao i turska vera” (Pašić, 1880-ih). Dimitrije Ruvarac je navodio šest razloga “hrvatske mržnje” prema Srbima, koja se ispoljavala u poricanju postojanja Srba u Hrvatskoj, odsustvu svesti kod Hrvata šta je u stvari hrvatski jezik, preteranom katoličanstvu Hrvata, tvrdnji da Srbi govore hrvatskim jezikom. Četvrti uzrok “jeste mržnja hrvatskih oporbenjačkih stranaka, i u opšte reči Hrvata, protiv tako zvane ‘srpske zastave’ u Hrvatskoj”, a peti je mržnja na ćirilicu, “svima Vama ona bode oči”. Šesti “jeste to, što Vi Hrvati nas Srbe svakom prilikom vredate, izazivate, denuncijete i mrzite”, a “da Vi Hrvati nas Srbe mrzite, i to skoro svi bez razlike, može se najbolje i iz toga videti, što Vi gde god možete, ne čete da iskažete reč: Srbini, srpski” (Ruvarac, 1895).

Samo sporadično iznošenje navedenih teza krajem veka pretvorilo se u opšte mesto političkog govora posle stvaranja zajedničke države. Tako je Čorović smatrao da su Hrvati “gotovo potpuno izgubili nacionalnu tradiciju”, pa “ono malo, što je kod njih ima, radi se najvećim delom o srpskoj prošlosti” i “došlo im je nesumnjivo preko Srba”. Tvrdio je da su Srbi i Hrvati bili tuđi jedni drugima; da su Hrvati “gledali u Srbima neravne došljake poluturke i nalazili su, da su u svakom pogledu izmakli od njih”; da su “mentalitet” i jednih i drugih i socijalna podvojenost bili toliki da su se u jednom selu delili na Vlahe i Šokce, i da su se mrzeli gore “nego bi to iko morao pretpostaviti, da su razlike samo verske”; da u “zagušljivo doba druge polovine prošlog stoleća” neverovatna isključivost i nacionalna mržnja postaju glavno obeležje obostranog društva, “kad se u ludom bolu grizlo rođeno meso i kad se počela da proleva i bratska krv”. Na obe strane prepostavljale su se zadnje misli i izražavao strah da jedni druge ne bi “progutali” (Čorović, 1920).

I Stojan Protić je pisao o nezadovoljstvu novom državom u Hrvatskoj, negirajući da je razlog samo u pogrešnoj upravi i pronalazeći ga u hrvatskoj ideologiji, u idealizovanju hrvatske prošlosti, i “decenijama” negovanoj mržnji “protiv Srbije i svega što je srpsko” (Protić, 1921). Bilo je i autora koji su pisali o unutrašnjim neprijateljima “u proširenoj nam državi – koji besvesno ili iz mržnje i obesti prema Srbima, pakosno, izdajnički (pa i iz tuge za Habzbuzima) svesno podržavaju Bugare, te za njihov račun pokušavaju da i oni (!) brinu brigu o neakvim Makedoncima”. Neki su se nadali da će se Hrvati “gorko kajati za svoje neopravdane postupke i vrlo prividnom ‘brigom’ za naš sopstveni – srpski narod, čije pojedine delove vrlo revnosno i rado obeležavaju kao zasebnu narodnost Crnogoraca, Makedonaca” (Radosavljević, 1925). Navodilo se i da se “višestoletna animoznost prema Srbima” u Jugoslaviji “sručila” u “struju mržnje svega što je srpsko” (Prica, 1939), odnosno da je Maček bio hrvatski vođa “dok je mogao da im mržnju hrani” (Ljotić, 1940).

Lazar Marković je pisao različito pre i za vreme Drugog svetskog rata. Pre rata je tvrdio da su Srbi i Hrvati u prvim danima zajedničkog života stajali jedni prema drugima kao nepomirljivi protivnici, kao i da je u Hrvatskoj postojalo “nepoverenje prema Srbima i strah od srpske hegemonije”, koji je obuhvatio i najšire krugove u hrvatskom narodu. “Hrvati smatraju da su u kulturnom pogledu izmakli od Srba, pa je prirodno da oni nemaju ni malo volje da se priklone nikakvim stvarnim ili tobožnjim hegemonističkim prohtevima svoje srpske braće”, piše autor, i izvodi zaključak da je problem srpsko-hrvatskih odnosa bio “ne samo politički, nego i psihološki” (Marković, 1935). Za vreme rata, sa ambicijom da opiše “pravu prirodu hrvatskog naroda”, tvrdio je da su Hrvati ostali ono što su uvek bili, “to jest, podli neprijatelji Srba”, da su sve hrvatske reakcije bile “laži i prevare, učvršćene malverzacijama, lažnim obećanjima i drugim obmanjivanjima”, da su više puta Srbi bili prevareni, ali da, »uprkos tome, nisu prestali da se nadaju i veruju u Zagreb«. »Naivni i poštjeni, nisu primećivali da nisu bili spremni da nastave borbu i da se ogledaju sa jednim takvim protivnikom, podučenim od jezuita i tokom vekova vežbanim u organizacijama Austrije i Mađarske«. Hrvati su se, po njemu, pokazali “u svojoj niskosti, uhvaćeni i razobličeni u đavolskom poslu mržnje, sabotaze i uništenja svega što je srpsko”, a “njihova podlost nije im dozvolila da se ponašaju otvoreno”. Njima se “gadila” sama pomisao na ujedinjenje sa Srbima. Zagreb je “tek pola hrvatski” jer su srednja klasa hrvatskog društva i veliki broj intelektualaca “prožeti jevrejskom krvlju i jevrejskim mentalitetom”, tvrdio je Marković, i navodio Franka i njegove sledbenike koji su “motiv za mržnju prema Srbima” našli u neprekidnom povećavanju ekonomske snage Srba, koji su bili “politički i etnički superiorni u odnosu na Hrvate”. Zaključio je da je “Frank iz ovog razloga smislio đavolski plan da iskopa nepremostivi jaz mržnje između Hrvata i Srba” (Marković, 1940-ih).

U toku rata pisalo se i da je Zagreb “izmislio Jugoslaviju samo zato, da bi preko nje doveo u pitanje srpstvo i pravoslavlje i tako ostvario ekspanzivne ciljeve”, dok su Hrvati “lešinarskom hladnokrvnošću posmatrali džinovske borbe srpskoga naroda od koga su se počeli odnarođavati, čekajući pogodno vreme da očerupaju lešinu, koju bi drugi mesto njih oborio”. Pravljen je i istorijska paralela, pa je još Zvonimir “kao i njegovi potomci 1941. godine zatirao sve ono, što bi u programu hrvatskog odnarođavanja potsećalo na doba kada su Hrvati došavši među Srbe i primivši od njih hrišćansku veru, vremenom postali srpsko pleme” (Psunjski, 1944). Beležilo se da su Hrvati Srbe “dva veka progonili, i preveravali, i klali”, kao i da je Hrvatska “zemlja većitog srednjeg veka”, a Srbi su upoznali Hrvate za vreme austrijske okupacije “gde su se pokazali odvratni, gori i od Mađara”, mada su se “ozbiljno plašili srpske ratničke rase”. Pisalo se o želji Hrvata sa zapada i Bugara sa istoka da “kao između dve čelične ploče majorizuju i udave srpski narod”; o “Hrvatima, koji su bili dva veka krvopije srpske”; o Hrvatskoj koja je “postala najvećim neprijateljem srpskog naroda u celoj njegovoj istoriji”, uz zaključak: “što rekao Šekspir u svojoj drami o leđi Magbetovoj: ‘svi mirisi Arabije ne mogu više oprati tvoje krvave ruke’” (Dučić, 1942).